

"Ambassadesaken" – Justisministerens redegjørelse i Stortinget 17. november 2010

1. Innledning

Onsdag 3. november 2010 ble det fremsatt påstander i TV2s nyhetssending om at blant andre tidligere ansatte i politiet skal ha overvåket norske borgere ulovlig. Personene, som er eller tidligere har vært ansatt ved den amerikanske ambassaden i Oslo, skal være tilknyttet en enhet ved ambassaden kalt Surveillance Detection Unit (SDU). Ifølge TV2 skal ca. 15-20 personer, mange med bakgrunn fra norsk politi og Forsvaret, ha arbeidet døgnekstremt med overvåkingsvirksomhet i nesten 10 år. Innsamlet informasjon skal ha blitt registrert i Security Incident Management Analysis System (SIMAS), et webbasert system utviklet og driftet av Utenriksdepartementet i USA.

Det er maktpåliggende å komme til bunns i påstandene om ulovligheter, og å bringe så mange fakta som mulig på bordet. Regjeringen ser med det største alvor på påstander om ulovlig overvåkning og registrering på norsk territorium. Regjeringen tar også sikkerheten for ambassadene i Oslo på største alvor.

På spørsmål fra TV2s USA-korrespondent 1. november uttaler pressetalsmannen for det amerikanske Utenriksdepartementet at den amerikanske utenriksstasjonen har et sikkerhetsprogram for avdekking av spaning rettet mot amerikanske utenriksstasjoner, som også gjelder for den amerikanske ambassaden i Oslo. Han uttaler videre at aktivitetene knyttet til dette programmet både var klarert med, og ble utøvd i samarbeid med norske myndigheter. På denne bakgrunn innkalte Utenriksdepartementet allerede dagen etter, den amerikanske ambassaden til et møte for en nærmere forklaring og konkret informasjon på to sentrale spørsmål, nemlig grunnlaget for påstanden om at

aktivitetene til en slik enhet var klarert av norske myndigheter og videre om aktivitetenes karakter og omfang. Møtet fant sted 3. november, og har vært fulgt opp senere i forhold til amerikanske myndigheter, blant annet i utenriksministerens møte med den amerikanske ambassadør 9. november.

På bakgrunn av TV2s nyhetssending ba jeg 4. november politidirektøren og sjefen for Politiets sikkerhetstjeneste (PST) om å redegjøre for sin eventuelle kunnskap om de påståtte forholdene. Justisdepartementet, Forsvarsdepartementet og Utenriksdepartementet har også foretatt undersøkelser for å avklare egen kunnskap om saken.

Samme dag anmodet jeg Stortingets president om å få gi en redegjørelse til Stortinget om spørsmål knyttet til eventuell ulovlig overvåking av norske statsborgere, etter at de fremsatte påstandene er gjennomgått og nærmere informasjon er innhentet.

Jeg vil videre opplyse om at tidligere justisminister Odd Einar Dørum har tatt kontakt med meg. Han har meddelt at han som justisminister aldri fikk seg forelagt spørsmål om aksept av forhold i tilknytning til sikringen av USAs ambassade som kunne være ulovlige. Han sier videre at han heller ikke på annen måte fikk kunnskap om slike forhold, og heller ikke om andre omstendigheter som kunne gi grunnlag for å foreta nærmere undersøkelser. Jeg har også kontaktet tidligere justisminister Hanne Harlem. Hun meddelte også at hun ikke hadde kjennskap til ulovlige forhold rundt ambassaden.

Jeg har også diskutert saken med den svenske og den danske justisministeren. Det er også reist spørsmål i Sverige og Danmark og disse er eller vil bli tatt opp i de respektive parlamenter.

For øvrig minner jeg om at Riksadvokaten har besluttet å iverksette etterforskning av saksforholdet, og at etterforskningsansvaret er lagt til Østfold politidistrikt. Jeg vil presisere at det ikke tilligger meg som justisminister å ta stilling til hvorvidt det har

foregått noe straffbart. Det vil det i første omgang bli opp til påtalemyndigheten å vurdere.

Om redegjørelsen

President.

De medieoppslag vi har sett reiser en rekke spørsmål, og har skapt et inntrykk av at omfattende ulovligheter er blitt begått.

Jeg har ikke vært kjent med at det har vært begått ulovligheter. Det har heller ikke utenriksministeren eller andre medlemmer av regjeringen vært kjent med.

Før jeg går videre til en redegjørelse av hva jeg har samlet inn om norske myndigheters befatning med og eller kunnskap om vaktstyrken ved den amerikanske ambassaden, vil jeg gi en nærmere vurdering av hvilke aktiviteter som må anses å være fullt ut lovlige og legitime, for deretter å synliggjøre noen uklarheter som saken reiser i forhold til folkeretten og norsk rett. Jeg vil vise til at en rekke aktiviteter underlagt den amerikanske ambassaden har vært kjent og legitimt utført, men jeg vil også komme inn på tilfeller hvor grenseoppgangene ikke er så tydelige og aktiviteter har vært oppfattet som uønsket.

Til slutt vil jeg ta opp behovet for eventuelle tiltak.

Jeg vil presisere at saksfremstillingen bygger på det som det har vært mulig å bringe på det rene innenfor det tidsrommet jeg har hatt til rådighet. Jeg må ta forbehold om at det kan komme frem nye opplysninger, samt at de etterforskingsskritt som er igangsatt av politiet og påtalemyndigheten, vil kunne frembringe opplysninger som en forvaltningsmessig undersøkelse ikke vil kunne avdekke.

2. Ansvarsforhold og rettslige rammer

Norske myndigheter er forpliktet til å ivareta sikkerheten til ambassader og andre utenlandske diplomatiske interesser i Norge, slik andre land er forpliktet til å ivareta sikkerheten til Norges diplomatiske interesser i utlandet. I Norge samarbeider flere instanser om ambassadesikkerhetsarbeidet.

PST har ansvar for å forebygge terrorhandlinger og annen politisk motivert vold i Norge. Dersom PST vurderer at en ambassades eller ambassadørs trusselbilde er endret, vil PST utarbeide skriftlige trusselvurderinger. Dersom det anbefales iverksettelse av polititaktiske beskyttelsestiltak for en ambassade eller ambassadør utføres dette av Oslo politidistrikt. PSTs trusselvurderinger for ambassader og ambassadører formidles til Justisdepartementet, Utenriksdepartementet, Politidirektoratet og Oslo politidistrikt.

Oslo politidistrikt er hovedansvarlig for ambassadenes sikkerhet, og er ambassadenes daglige kontaktpunkt når det gjelder sikkerhetsspørsmål. Ambassadenes sikkerhetssituasjon drøftes regelmessig mellom Oslo politidistrikt og PST.

Det følger av folkeretten at ambassader i Norge har rett til å iverksette egne sikkerhetstiltak opp mot eget ambassadeområde, inkludert blant annet ambassadørens residens. Oppgaver knyttet til ambassadevakt og – sikring vil generelt bestå av å hindre uvedkommende i å komme inn på området eller inn i bygningen, kontrollere dem som befinner seg på området og eventuelt bortvise dem som ikke har lovlig adgang. I den forbindelse vil de også kunne operere utenfor selve bygningen, men i en slik nærhet at vaktetjenesten må anses som en del av bygnings- eller områdebeskyttelsen. Når vaktpersonellet beveger seg bort fra bygningen/området vil det være begrensninger. De kan ikke utføre oppgaver som må anses som en ordensoppgave som det tilligger politiet å utføre.

Sikkerhetstiltakene må være i overensstemmelse med norsk lov, men folkeretten setter klare begrensninger for hvordan og i hvilken grad mottakerstaten kan gripe inn i

forhold på ambassadens område. Norske myndigheter kan ikke uten ambassadørens tillatelse gå inn på ambassadens område.

Folkerett

Innledningsvis vil jeg si litt om folkerettens regler på dette feltet. I dette spørsmålet har jeg rådført meg med utenriksministeren.

Etter folkeretten er stater suverene og likestilte.

Av dette følger to utgangspunkter: Det er forbud mot fremmed myndighetsutøvelse på norsk territorium uten norsk samtykke, og det er et krav om etterlevelse av norsk rett på norsk territorium. Unntak fra disse utgangspunktene krever folkerettslig grunnlag, enten i form av avtale eller som følge av folkerettslig sedvane.

Ambassader representerer sin stat på fremmed territorium. Virksomheten er regulert av Wien-konvensjonen av 18. april 1961 om diplomatisk samkvem og av internasjonal sedvanerett. Ambassader identifiseres folkerettslig med senderstaten. De er dermed også omfattet av statsimmunitet, noe som normalt er til hinder for at deres virksomhet kan prøves av fremmed stats domstoler.

Immunitetsreglenes formål er å sikre likeverd mellom suverene stater, og en effektiv gjennomføring av funksjonene til utenriksstasjoner. Jeg vil i denne forbindelse også understreke at folkerettens regler på dette området er av avgjørende betydning også for ivaretagelsen av funksjoner som den norske stat må kunne gjennomføre i utlandet, for eksempel registrering av opplysninger i forbindelse med behandling av visumsaker, utlendingssaker eller konsulær bistand til norske borgere, og for å ivareta visse egne sikrings- og sikkerhetsbehov. Dette må kunne gjennomføres uten at stasjonen blir underlagt innsyn eller tilsyn fra vertslandets side, noe som også er i tråd med omfattende internasjonal praksis.

En ambassade har adgang til å utføre funksjoner som er beskrevet i Wien-konvensjonen artikkel 3. Disse omfatter bl.a. retten til å observere, registrere og innrapportere til

senderstaten forhold og utviklingstrekk i mottakerstaten, inklusive på sensitive områder som forsvar og sikkerhet, så lenge innsamlingen skjer "på lovlige måte". Hva det siste omfatter, er ikke nærmere definert i konvensjonen. Avgjørende må bli de folkerettslige standarder, men også hensyntaken til mottakerstatens, foruten senderstatens, lovgivning.

Det følger av rapporteringsretten også en adgang til registrering. Informasjon registrert ved en ambassade kan fritt deles med andre av senderstatens organer. Dette følger av kommunikasjonsfriheten en ambassade har etter konvensjonen.

Det følger videre av konvensjonens artikkel 24 at ambassadens arkiver er ukrenkelige. Registrering av opplysninger i ambassadens lokaler er omfattet av dette.

I relasjon til den saken som min redegjørelse gjelder, kan det slås fast at folkeretten gir noen retningslinjer.

Ambassaden har et legitimt grunnlag for å samle inn opplysninger om hendelser knyttet til ambassadens sikkerhet. En legitim observasjon kan også rapporteres i og fra ambassaden, og registreres i en database tilhørende fremmed stat.

Adgangen til å drive sikkerhetsrelaterte observasjoner er ikke begrenset til sikkerheten innenfor ambassadebygningen. Det må i forhold til utviklingen i trusselbildet kunne foretas observasjoner knyttet til et område i ambassadens umiddelbare nærhet. F.eks. kan det være berettiget å samle informasjon om mistenkelig parkerte biler utenfor lokalene, eller f.eks. om personer hvis opptreden synes reelt å kunne gi grunnlag for mistanke om trussel. Det må imidlertid kreves at observasjoner som registreres begrenses til hendelser som har sikkerhetsmessig betydning for ambassaden. Det er her grunnlag for å forvente at relevant informasjon blir formidlet til norsk politi. Men det er også av betydning hvor systematisk eller inngripende observasjonene er: filming av alle forbipasserende ved ambassaden, med sikte på registrering av personopplysninger er ikke akseptabelt. Grensen opp mot uakseptabel etterretning må til en viss grad bygge på et skjønn.

Norsk regelverk

Generelt

Jeg skal nå gå over til å se på norske regler. Siden saksforholdet gjelder aktivitet utført for eller på vegne av fremmed stat, vil jeg understreke grenseflaten mellom folkeretten og norsk lov. Folkeretten og de særlige hensyn som gjør seg gjeldende i mellomstatlige forhold, vil også kunne påvirke anvendelsen av norske lover og regler. Norsk lovgivning må tolkes med dette forhold for øyet. I visse tilfeller kan dette reise vanskelige avgrensningsspørsmål.

Flere lover kan være relevante, og de mest aktuelle er vaktvirksomhetsloven, personopplysningsloven, straffeloven og straffeprosessloven.

Det er imidlertid allerede nå grunn til å understreke at det er påtalemyndigheten som håndhever reglene i straffeloven og straffeprosessloven og Datatilsynet som håndhever personopplysningsloven. Både påtalemyndigheten og Datatilsynet har en frittstående og uavhengig rolle. Som nevnt har påtalemyndigheten startet etterforskning i saken. Datatilsynet har i pressemelding 4. november uttalt at det kan bli aktuelt å gå inn i saken. Det er ikke en oppgave for meg som justisminister å gå inn i en konkret vurdering av om det har skjedd noe straffbart eller om norsk personvernlovgivning er krenket.

Vaktoppgaver og vaktvirksomhetsloven

Når det gjelder hvordan vaktholdet organiseres og utføres inne på selve ambassadeområdet er det åpenbart at norske myndigheter på grunn av ukrenkelighetsreglene er avskåret fra å føre tilsyn med dette, eller fra å håndheve norsk lov.

Utenfor ambassadeområdet har norske myndigheter adgang til å gripe inn mot uønsket virksomhet. Norsk sivilt ansatt personell kan også strafferettslig stilles til ansvar for eventuelle brudd på straffelovgivningen. Dette er det imidlertid opp til påtalemyndigheten å avgjøre.

Vakthold i og rundt en ambassade vil kunne være "*vakthold*" i vaktvirksomhetslovens forstand. Vaktvirksomhetsloven kommer likevel ikke etter sin ordlyd til anvendelse på det egenvakthold som utføres av egne ansatte ved ambassaden. Vaktvirksomhetsloven av 2001s virkeområde omfatter ikke egenvakthold. Ved endringer vedtatt ved lov av 19. juni 2009 nr. 85 om endringer i vaktvirksomhetsloven ble lovens virkeområde utvidet til å omfatte egenvakthold. Egenvakthold av fremmed stats eiendom til ambassadeformål omfattes imidlertid ikke, selv etter lovendringene.

Uavhengig av dette vil vaktvirksomhetsloven kunne være av en viss interesse, bl.a. for å trekke opp grensen mellom vaktvirksomhet, som ambassadene kan utføre, og politioppgaver som det utelukkende tilligger norske myndigheter å utføre. For det er kun politiet som kan håndheve lover og regler knyttet til kriminalitetsbekjempelse og ro og orden, og det er bare politiet som har lovhjemmel til å benytte fysisk makt. Hovedregelen er at personer som utfører vakttjenester kun skal *observere, kontrollere og rapportere*.

Private etterforskere

Det er også mulig for private å ansette private etterforskere. Disse opererer ikke innenfor et avgrenset vaktområde, men er i større grad knyttet til det oppdraget som de gjennom avtale med oppdragsgiver skal utføre.

Typiske oppgaver er å oppspore personer eller gjenstander, skygging av private personer for å fremskaffe bevis for at vedkommende foretar eller unnlater å foreta en handling, bistand til forsvarer i straffesaker eller i forbindelse med gjenopptakelsessaker.

Jeg finner grunn til å understreke at observasjon, herunder fotografering, av personer på offentlig sted i utgangspunkt er fullt tillatt. Det gjelder også i forbindelse med demonstrasjoner. I denne forbindelse kan man for så vidt bare minne om at medias representanter ofte er aktive i så måte.

Personopplysningsloven

Den sentrale lov om innsamling, registrering og oppbevaring av personopplysninger i norsk rett er personopplysningsloven 14. april 2000 nr. 31.

Loven gjelder som utgangspunkt alle som håndterer personopplysninger i Norge og som må anses som etablert her i landet. I relasjon til fremmede staters ambassader oppstår imidlertid klare begrensninger som også vil ha en rettslig relevans. Norske myndigheter har ikke adgang til ambassadenes område uten tillatelse, og kan således ikke utøve kontroll med ambassadens virksomhet. Det har tidligere fremgått av min redegjørelse at ambassader etter folkeretten må ha en rett til å observere og å registrere opplysninger og hendelser, uten at dette i utgangspunktet skal være underlagt krav om konsesjon fra mottakerstatens side.

Straffeloven § 91a

Ettersom straffeloven § 91a har vært nevnt flere ganger i mediene i tilknytning til denne saken, vil jeg kort nevne bestemmelsen.

Straffeloven § 91a rammer den som hemmelig eller ved ulovlige midler til fordel for fremmed stat søker å samle opplysninger om politiske eller personlige forhold, hvis meddelelse til en annen stat man vet, eller bør forstå, kan skade Norges interesser eller volde fare for enkeltpersoners liv, helbred, frihet eller eiendom. Jeg vil verken gå inn på tolkingen eller anvendelsen av denne bestemmelsen i forhold til konkrete saker, da spørsmålet om det i det foreliggende sakskompleks er begått brudd på denne eller andre straffebestemmelser, hører under påtalemyndigheten.

Taushetsplikt for ansatte i politiet og påtalemyndighet

Jeg reagerer veldig sterkt på påstander om at taushetspliktregler brytes. De er i mange tilfeller en bærebjelke for at det offentlige skal kunne opprettholde nødvendig tillit, og utføre sine oppgaver til samfunnets beste.

I henhold til straffeloven § 121 siste ledd gjelder taushetsplikten også etter at den ansatte i politi eller påtalemyndighet har avsluttet tjenesten eller arbeidet.

I denne saken kan det for det første reises spørsmål om personellet i vaktstyrken har viderebrakt opplysninger de har mottatt under sin tidligere tjeneste i politiet. Dernest kan det være spørsmål om medlemmer av vaktstyrken på irregulær måte har kunnet hente ut taushetsbelagte opplysninger fra politiets registre, eventuelt ved kontakt med personer som fortsatt er i politiet. Jeg understreker imidlertid at hvorvidt dette har skjedd, er et spørsmål som hører under påtalemyndigheten og den etterforskning som er iverksatt.

3. Informasjon mottatt fra amerikanske myndigheter

Etter at Utenriksdepartementet 3. november tok opp saken, har amerikansk side informert om bakgrunnen for det omtalte sikkerhetsprogrammet, og om virksomheten til ambassadens sikkerhetsenhet i Oslo. Det som jeg nå uttaler er i sin helhet mottatt fra amerikanske myndighet og må ikke tillegges vurderinger fra norske myndigheter.

Det er blitt opplyst fra amerikansk side at den amerikanske utenriktjenestens program for avdekking av spaning rettet mot amerikanske utenriksstasjoner, det såkalte Surveillance Detection (SD) Program, ble etablert etter terroranslagene mot USAs ambassader i Dar Es Salaam og Nairobi i 1998. I disse bombeattentatene ble 12 amerikanere og over 200 borgere i vertslandene drept. I kjølvannet av disse attentatene instruerte det amerikanske Utenriksdepartementet sine utenriksstasjoner om så snart som mulig å innføre stedlige vaktprogrammer for avdekking av spaning rettet mot deres stasjoner. Etableringen av de stedlige programmene bygget på undersøkelser

som viste at terroranslag som oftest finner sted etter forutgående observasjonsaktiviteter med sikte på å kartlegge terrormålenes sårbarhet. Det amerikanske Utenriksdepartementet instruerte sine utenriksstasjoner om fullt ut å samordne sine SD-programmer med vedkommende myndigheter i vertslandet.

Amerikansk side har videre gitt informasjon om hvilke oppgaver som utføres av sikkerhetsenheten for avdekking av spaning, den såkalte Surveillance Detection Unit (SDU), ved den amerikanske ambassaden i Oslo. Enheten skal støtte arbeidet i regi av USAs regjering og mottakerstatens sikkerhetsmyndigheter med sikte på å identifisere og rapportere om eventuell kartlegging. Det fremholdes at dette inngår som ett av en rekke rutinemessige tiltak for å beskytte utenriksstasjonene, sammen med fysiske sikringstiltak som bygging av gjerder, undersøkelser av biler som besøker ambassadeområder og bruk av metaldetektor. Tiltakene anses som en nødvendig del av de tiltak som iverksettes sammen med vertslandet for å beskytte amerikanske diplomater og deres lokaler, samt de nordmenn som arbeider ved, besøker eller har møter med ambassaden.

Enhetens funksjoner oppgis fra amerikanerne å ligge innenfor rammen av en utenriksstasjons oppgaver i henhold til artikkel 3 i Wien-konvensjonen om diplomatisk samkvem. Enhetens tiltak utfyller i følge amerikanerne Norges tiltak for å beskytte ambassadelokaler i samsvar med mottakerstatens forpliktelser etter konvensjonens artikkel 22 nr. 2. Enhetens medarbeidere skal diskret og systematisk observere områder i nærheten av ambassadelokaler, med sikte på å identifisere eventuell kartlegging eller annen mistenkelig oppførsel. Blant eksempler som gis på mistenkelig oppførsel er fotografering av ambassadelokaler eller residens, uanmeldte bygningsarbeider, uforklarlig opphold over tid i nærheten av de sistnevnte objekter eller gjentatt passering foran lokalene av samme kjøretøy. I enkelte tilfeller, der det er et rimelig grunnlag for å tro at demonstrasjoner vil kunne føre til at ambassadens sikkerhet blir berørt, iakttar SDU-medarbeidere aktiviteter til demonstranter med sikte

på å formidle til ambassaden tidlig varsel om mulige hendelser som kan få betydning for ambassadens sikkerhet.

Amerikanske myndigheter understreker at slike enheter ikke har noen andre målsettinger enn ivaretagelsen av sikkerheten til amerikanske diplomatiske lokaler og personell i utlandet. Enhetene har dessuten forbud mot å delta i noen form for etterforskning, tiltak for å bringe eventuell kartlegging til opphør eller ethvert annet tiltak som går ut over et rent sikkerhetsbegrunnet observasjonsprogram. For at det skal kunne treffes oppfølgingstiltak, kreves det at informasjon fremskaffet av enheten overleveres til mottakerstatens myndigheter.

For å identifisere eventuelle truende spaningsmønstre rettet mot amerikanske diplomatiske mål, anses det fra amerikansk side dessuten nødvendig å analysere de foretatte observasjoner over tid. Enhetens personell skal derfor være instruert om å registrere individbeskrivelser, tid og sted for observasjoner, aktivitetsbeskrivelser, beskrivelser av kjøretøy og eventuelt registreringsnummer. Dette er opplysninger som etter amerikansk syn enhver person som er vitne til mistenkelig opptreden bør forventes å formidle til ordensmakten. For å utfylle beskrivelser av individer eller mistenkelig aktivitet vil enhetens personell, eventuelt der det er praktisk, også kunne ta bilder.

Enhetens rapporter blir i henhold til amerikanerne registrert i en database for behandling og analyse av sikkerhetsepisoder, det såkalte Security Incident Management and Analysis System (SIMAS). I databasen registreres alle hendelser med mistenkelig aktivitet og politianmeldelser fra amerikanske utenriksstasjoner. På ambassaden ledes vurderingen av innrapporteringer av en såkalt regionalt sikkerhetsansvarlig tjenestemann (RSO), som er en amerikansk diplomat. Databasen kan også inneholde registrering av informasjon som skulle bli mottatt fra vertslandets politimyndigheter som følge av trusler rettet mot amerikanske diplomatiske lokaler

eller personell. Informasjon om denne databasen er for øvrig offentlig tilgjengelig på internett.

Amerikansk side har understreket at programmets effektivitet er helt avhengig av samordning med norske politimyndigheter. Amerikansk side fremholder videre å ha hatt en tett samordning med de sistnevnte over en ti års periode. Dette vil jeg komme tilbake til i gjennomgangen av fakta. Dette var slutten på amerikanerens redegjørelse.

4. Faktum i saken

Jeg vil nå gå over til å beskrive den informasjon som har vært mulig å frembringe om dette saksforholdet etter at jeg ble gjort kjent med saken, herunder hva norske myndigheter på ulike nivå har vært kjent med. Den påfølgende faktaredegjørelse er basert på søk i Justisdepartementets, Utenriksdepartementets, PSTs, Politidirektoratets, Oslo politidistrikts og Kripos sine arkiver, samt øvrige undersøkelser. Redegjørelsen er så uttømmende som mulig. Omfanget av informasjonen som skal kartlegges i forbindelse med en slik redegjørelse er betydelig, og som jeg sa innledningsvis tar jeg forbehold om at det kan fremkomme ytterligere informasjon i sakens anledning på et senere tidspunkt. For øvrig viser jeg til at samtlige redegjørelser jeg nå baserer min gjennomgang på, i sin helhet vil bli gjort offentlig tilgjengelig.

For å kunne gi en helhetlig fremstilling av saksforholdet, vil jeg på vegne av utenriksministeren også kortfattet redegjøre for Utenriksdepartementets befatning med saken. Etter angrepene på USAs ambassader i Kenya og Tanzania i 1998 intensiverte USA sikkerhetsarbeidet ved alle sine ambassader, herunder i Oslo. Det er fra 2000 og utover registrert en rekke møter mellom representanter for Den amerikanske ambassaden og Utenriksdepartementet der sikkerhetsspørsmål ble drøftet. Gjennomgangen av Utenriksdepartementets arkiver og samtaler med berørte medarbeidere har imidlertid ikke avdekket at representanter for den amerikanske

ambassade overfor Utenriksdepartementet har redegjort for sikkerhetsenheten eller dens aktiviteter. Jeg vil komme tilbake til to møter mellom representanter for Politidirektoratet og Utenriksdepartementet i begynnelsen av 2007.

Generell kontakt mellom Den amerikanske ambassaden og politiet

PST har i mange år hatt kontakt med Den amerikanske ambassaden om forhold som gjelder ambassadens og/eller ambassadørens trusselbilde, noe som er naturlig i og med PSTs ansvar for å forebygge trusler mot ambassaden og ambassadøren. PSTs kontakt skjer i det alt vesentlige i forbindelse med to forhold: Når ambassaden er bekymret for egen sikkerhet, eller når PST vurderer at ambassadens eller ambassadørens trusselbilde kan være endret. Det er også kontakt mellom ambassaden og PST i forbindelse med at høytstående amerikanske myndighetspersoner besøker Norge.

PSTs kontaktpunkt er ambassadens Regional Security Officer (RSO). Ambassadens RSO er sikkerhetsansvarlig for ambassaden, og sorterer under det amerikanske Utenriksdepartementet. Ettersom Oslo politidistrikt er RSOs faglige kontaktpunkt, vil PSTs kontakt om trusselbildet koordineres med Oslo politidistrikt.

Jeg har fått opplyst at mesteparten av PSTs kontakt med ambassaden skjer etter initiativ fra ambassaden, og gjelder deres bekymring for egen sikkerhet. Disse bekymringene må sees i sammenheng med terrorhandlingene mot de amerikanske ambassadene i Kenya og Tanzania i 1998, terrorhandlingene 11. september 2001 og den generelle terrortrusselen mot amerikanske interesser.

Siden slutten av 1990-tallet – og især frem til 2007 – har jeg fått opplyst at PST har mottatt mange henvendelser fra RSO som har hatt utgangspunkt i ambassadens sikkerhetsbekymringer. Disse henvendelsene kommer i skriftlig form, og sendes som regel både til Oslo politidistrikt og PST. Henvendelsene dreier seg om at ambassaden har gjort observasjoner av personer eller kjøretøy som rekognoserer rundt

ambassaden, og inneholder normalt en anmodning om at det foretas nærmere undersøkelser.

Kripos opplyser at kontakten med ambassaden har vært beskjeden. Den kontakt som har vært, skjedde i perioden 2001 – 2003, og det skal være loggført ti saker. Kripos opplyser at hovedinntrykket er at *"mønsteret i informasjonsutvekslingen ikke avviker fra det som vil være normalt i forholdet mellom politiet og andre instanser som har egne sikkerhetsopplegg."* I 2003 besluttet Kripos at henvendelser fra ambassaden heretter skulle besvares av Oslo politidistrikt, som er ansvarlig for sikkerheten rundt ambassaden og ambassadørens residens. Jeg legger til grunn at Kripos ikke registrerte uønsket eller ulovlig aktivitet i perioden 2001 til 2003.

Jeg har fått opplyst at Oslo politidistrikt har kontakt med alle ambassadene, men omfanget av denne kontakten vil naturlig nok variere med hvilken trusselsituasjon den enkelte representasjon er utsatt for. Den amerikanske ambassaden er den største i Oslo, og på verdensbasis også den representasjonen som har det mest skjerpede trusselbildet rettet mot seg. Dette tilsier nødvendig kontakt og møter med ambassadens sikkerhetsansvarlige.

Kronologisk oversikt

PST opplyser i sin redegjørelse at daværende Politiets overvåkningstjeneste (POT) i desember 2000 mottok en rapport fra amerikanske myndigheter der det ble uttrykt bekymring for Den amerikanske ambassadens sikkerhetssituasjon. Senere samme måned mottok POT et nytt brev fra amerikanske myndigheter angående ambassadens sikkerhetssituasjon, og POT ble anmodet om å utarbeide en trusselvurdering for ambassaden. POTs trusselvurdering ble utarbeidet medio desember 2000.

Terrortrusselen mot ambassaden ble vurdert å være betydelig, og det ble konstatert at ambassadebygget hadde flere sikkerhetsmessige svakheter. Trusselvurderingen omtalte i noen grad også ambassadens eget sikkerhetsarbeid. Det ble påpekt at ambassaden har *"ansatt sikkerhetspersonell for å avpatruljere utenfor ambassaden"* og at

dette har ført til at ambassaden i større grad rapporterer om mistenkelige hendelser, eksempelvis rekognoseringsvirksomhet mot ambassaden. I trusselvurderingen nevnte POT også at ambassadesikkerhetspersonellet i noen tilfeller delvis hadde undersøkt disse hendelsene nærmere før de ble rapportert til politiet. I vurderingen ble det også anmerket at POT hadde påpekt overfor ambassadens sikkerhetsansvarlige at dette var *"en uheldig løsning"*. Trusselvurderingen ble formidlet til Justisdepartementet og Oslo politidistrikt.

En ny trusselvurdering ble utarbeidet av POT den 17. januar 2001. Denne ble sendt Justisdepartementet, Politidirektoratet og politimesteren i Oslo. Justisdepartementet oversendte den 22. februar 2001 trusselvurderingen til Utenriksdepartementet. Av denne vurderingen fremgår det blant annet at Oslo politidistrikt har iverksatt flere tiltak for å øke sikkerheten ved den amerikanske ambassaden og at ambassaden har *"egne ansatte sikkerhetsvakter utenfor ambassaden."*

Det fremgår av redegjørelsen fra Oslo politidistrikt at vaktene kun hadde til oppgave å observere og rapportere til politiet. Denne begrensningen ble gjort kjent for ambassadens sikkerhetsansvarlige og det ble også iverksatt et kontinuerlig politivakthold i ambassadens åpningstid. At ambassaden hadde sin egen skallsikring, ble av Oslo politidistrikt ansett som hensiktsmessig ut fra den sikkerhetsproduksjonen som politiet var ansvarlig for.

Saksforholdet ble blant annet omtalt i VG den 24. mai 2003. I denne forbindelse besvarte daværende justisminister Odd Einar Dørum den 30. mai 2003 et skriftlig spørsmål fra stortingsrepresentant Bjørn Jacobsen om det var gitt utvidede fullmakter til fremmede lands hemmelige tjenester til å operere på norsk territorium. Av justisministerens svarbrev fremgår: *"Meldingene i media om at det er gitt utvidede fullmakter til fremmede lands tjenester til å operere på norsk territorium medfører ikke riktighet."* Dette ble også gjentatt i brev av 4. juni 2003 fra daværende statssekretær Jørn Holme til Arbeiderpartiets stortingsgruppe ved fraksjonsleder Kjell Engebretsen.

2006

PST opplyser i sin redegjørelse at en europeisk sikkerhetstjeneste i august 2006 sendte et brev til samarbeidende europeiske sikkerhetstjenester, herunder PST. Brevet ble mottatt i PST den 21. august 2006. I brevet ble det opplyst at landets myndigheter hadde fått en forespørsel fra amerikanske myndigheter om å få iverksette et "Surveillance Detection Program (SDP)" ved den amerikanske ambassaden. I forespørselen fremgikk det at SDP skulle drive observasjonsvirksomhet i området rundt ambassaden. SDP ville rapportere sine observasjoner til amerikanske sikkerhetsmyndigheter, som deretter ville vurdere om lokale myndigheter burde varsles.

I brevet fremkom det at amerikanske myndigheter iverksatte SDP ved ambassaden allerede i 2000, men da uten at myndighetene i vedkommende land ble informert. Myndighetene oppdaget SDPs virksomhet, og det viste seg at SDP hadde gjort observasjoner langt utover ambassadens nære omgivelser. Myndighetene krevde at virksomheten ble stanset, og at ambassadesikkerheten ble utført innenfor regulert område. Dette skal ha blitt etterkommet.

I brevet til PST ble det videre vist til at amerikanske sikkerhetsmyndigheter hadde opplyst at SDP var iverksatt i flere land, og det ble anmodet om informasjon om hvorvidt SDP var iverksatt i andre europeiske land.

Brevet fra vedkommende europeiske sikkerhetstjeneste ble ikke besvart av PST, men ambassadens sikkerhetsarbeid ble diskutert som en oppfølging av henvendelsen fra en europeisk sikkerhetstjeneste i møter mellom PST og Oslo politidistrikt høsten 2006. Henvendelsen ble tatt på alvor og undersøkt nærmere opp mot norske forhold. Jeg ser ikke grunn til å rette kritikk mot at oppfølgingen tok noe tid.

PST opplyser i sin redegjørelse at Den amerikanske ambassadens sikkerhetsarbeid ble diskutert i forbindelse med et fast møte mellom ledergruppen i Oslo politidistrikt og ledergruppen i PST den 7. november 2006. Ifølge møtereferatet uttalte daværende sjef PST at *"det ikke kan aksepteres at amerikanerne blir for aktive i forhold til norske borgere."* Videre fremgår det av referatet at *"det var enighet om at Oslo politidistrikt og PST bør ha et særskilt møte om dette."*

Den 17. november 2006 sendte daværende sjef PST et brev til politimesteren i Oslo angående forespørselen fra samarbeidende tjeneste om SDPs tilstedeværelse i europeiske land. Brevet hadde overskriften *"Amerikanske utenriksstasjoner – "US surveillance detection program" "*. I brevet ble det kommentert at PST har hatt indikasjoner på at sikkerhetspersonell ved Den amerikanske ambassaden i Oslo har *"gjennomført observasjonsvirksomhet i ambassadens nærområde."* Det ble også vist til et møte mellom PST og Oslo politidistrikt den 13. oktober 2006, der Oslo politidistrikt skal ha bekreftet at ambassaden har ansatt personer for å drive observasjonsvirksomhet i området rundt ambassaden. I følge PST skal det også ha fremkommet at disse personene har kontorlokaler i en nabobygning til ambassaden, og at noen av observatørene har bakgrunn fra politiet.

Det viser igjen etter min mening at politiet hadde kunnskap om aktiviteten, og at noen fra ambassadens vaktstyrke var stasjonert utenfor ambassadens lokaler og at de bedrev observasjon rundt ambassaden.

I PSTs brev av 17. november 2006 til Oslo politidistrikt ble det i tillegg vist til et møte høsten 2006 mellom Oslo politidistrikt, ambassadens Regional Security Officer (RSO) og PST. I dette møtet ga ambassadens RSO uttrykk for at ambassaden har *"et omfattende register over kjøretøy."* I PSTs brev ble det vist til denne uttalelsen fra ambassadens RSO, og påpekt at dette *"etter PSTs vurdering bekrefter at ambassaden gjennomfører systematisk overvåking av personer og kjøretøy, og at denne informasjonen blir lagret."* På denne bakgrunn anmodet PST om å bli nærmere orientert om

informasjonen som Oslo politidistrikt måtte ha om observasjonsvirksomheten som skjer i regi av den amerikanske ambassaden.

Jeg registrerer at politiet ønsket å gå nærmere inn på omfanget.

Oslo politidistrikt opplyser i sin redegjørelse følgende om dette: *"Via informasjon fra PST i november 2006 ble det kjent at amerikanske myndigheter hadde iverksatt et "sikkerhetskonsept" ved sine stasjoner, benevnt US Surveillance Detection Program (SDP) – tiltak for å avsløre evt. overvåking av ambassaden. Dette gikk ut på at egne sikkerhetsvakter skulle overvåke ambassadens nærområde og også rapportere til amerikanske myndigheter, herunder også samle inn informasjon av betydning for ambassadens sikkerhet. Det ble antatt at denne gruppen kunne ha tilhold i lokaler utenfor ambassaden.*

Politidistriktet foretok visse undersøkelser, og antok i denne forbindelse at ambassaden hadde et aktivitetsnivå i sin tilnærming til ivaretagelse av egen sikkerhet som var i ytterkant av det politiet var bekvem med, i den forstand at politiet mente ansvarsfordelingen "innenfor" og "utenfor" gjerdet ble for utydelig, og at ambassaden var for aktiv. Bl.a. mottok politiet enkelte forespørslers fra ambassaden vedrørende konkrete saker som ble avvist. Politidistriktet var ikke kjent med hvor gruppen som skulle ha ansvar for denne virksomheten befant seg, men utelukket ikke at den hadde lokaler et annet sted."

Politidirektoratet (POD) opplyser i sin redegjørelse at det den 13. desember 2006 ble avholdt et møte mellom Oslo politidistrikt, POD og PST. Temaet for møte var "observasjonsgruppens" aktivitet og gruppens kontakt med Oslo politidistrikt og PST med anmodninger om oppfølging av observasjoner mv. I møtet ble det i tillegg referert til sjef PSTs brev av 17. november 2006.

På denne bakgrunn ba POD om et møte med UD ved Diplomatsesksjonen. POD opplyser at *"Det ble vurdert slik at JD ikke skulle involveres før UD hadde vurdert om det*

var grunnlag for en henvendelse gjennom diplomatiske kanaler til den amerikanske ambassaden.”

2007

Beredskapsseksjonen i Politidirektoratet og Diplomatsseksjonen i Utenriksdepartementet avholdt et møte den 4. januar 2007 hvor indikasjoner på uønsket amerikansk aktivitet utenfor ambassaden ble tatt opp. Konklusjonen fra dette møtet var at Diplomatsseksjonen skulle ta opp saken internt og kontakte direktoratet for eventuell videre oppfølging. Et nytt møte mellom de samme aktørene ble avholdt 14. februar 2007. Konklusjonen i møtet var at det var et behov for mer konkret informasjon for å få et bedre grunnlag for eventuell diplomatisk kontakt gjennom UD til Den amerikanske ambassaden.

PST opplyser i sin redegjørelse at det i et fast møte mellom ledergruppen i Oslo politidistrikt og ledergruppen i PST i mars 2007 ble vist til diskusjonen i ledergruppemøtet 7. november 2006. Ifølge møtereferatet fra mars 2007 kommenterte Oslo politidistrikt at de *”har vært i kontakt med Politidirektoratet og Utenriksdepartementet i sakens anledning. I den grad Oslo politidistrikt avdekker forhold av betydning, søkes dette løst på lavere nivå.”*

Jeg legger til grunn at det ble vurdert som mest praktisk at uønskede forhold som eventuelt ble oppdaget av polititjenestemenn på jobb rundt ambassaden, ble påtalt direkte til vaktstyrkepersonellet ved ambassaden.

Medio april 2007 ble det avholdt et møte mellom POD, PST og Oslo politidistrikt. Bakgrunnen for dette møtet var NATOs utenriksministermøte i Oslo 2007. Av PODs redegjørelse fremgår det at direktoratet informerte om det UD hadde sagt i møtet 14. februar 2007 om at politiet måtte dokumentere og rapportere irregulær sikkerhetsrelatert virksomhet ved Den amerikanske ambassade behørig, som et bedre grunnlag dersom dette på nytt skulle tas opp med UD som grunnlag for en henvendelse

til Den amerikanske ambassade. POD opplyser videre at man ikke har mottatt slik dokumentasjon eller rapportering fra Oslo politidistrikt etter dette møtet. POD oppsummerer i sin redegjørelse at man etter møtet medio april "*ikke [er] blitt kontaktet/informert om spørsmål knyttet til "observasjonsgruppen"*" og at "*resultatet av avholdte møter ble [det] vurdert slik at det ikke var nødvendig å gå videre med saken til JD*".

Oslo politidistrikt opplyser i sin redegjørelse at det ble vurdert at informasjonen som forelå vedrørende aktiviteten til ambassaden var for uspesifikk. Det opplyses videre at POD, PST og Oslo politidistrikt var enige "*om at vi skulle presisere ansvarsforholdene ovenfor ambassaden, noe Oslo politidistrikt gjorde selv, og i samspill med PST. Slik vi oppfattet dette, ble det på overordnet nivå ikke truffet noen beslutning om inngripen. ... Både i politidistriktets møter med ambassaden, samt i vår håndtering av deres forespørsler, ble ansvarsfordelingen presisert.*"

Jeg er glad for at norsk politimyndighet har markert tydelig overfor ambassaden hva man anser å være aktivitet som er innenfor norsk lovgivning, og vært tydelig på at disse grenser ikke skal krysses.

Oslo politidistrikt opplyser videre i sin redegjørelse at det fra medio 2007 var enighet mellom Oslo politidistrikt, POD og UD at Oslo politidistrikt i fortsettelsen skulle løpende påtale hendelser og episoder hvor man mente ambassaden gikk utenfor sine rammer for å innhente informasjon de ikke fikk fra Oslo politidistrikt eller andre. Fra avslutningen i redegjørelsen fra Oslo politidistrikt siteres: "*Oslo politidistrikt har observert enkeltstående hendelser og aktiviteter, med års mellomrom, som etter vår oppfatning ikke har vært lovstridige, men uønskede. Det har ikke på noe måte fremstått som systematisk etterretningsvirksomhet eller overvåking, sett i forhold til hva vi forbinder med det. Dette har likevel vært av en slik art at det fra vår side tidvis har vært tatt opp med ambassaden, og kommunisert primært med PST og POD, men også generelt i SUL-*

møte (Politiets samordningsutvalg for livvakt- og sikkerhetsspørsmål for regjering, kongefamilie m.fl.).

Det har ikke foreligget noen form for avtale, godkjenning eller samtykke, direkte eller indirekte til virksomheten som nå er beskrevet fra dagens ledelse ved politidistriktet. Vi har også innhentet uttalelser fra tidligere ledelse, som bekrefter dette.”

PST gir blant annet følgende oppsummering og vurderinger i sin redegjørelse av 11. november:

”PST kan ikke se å ha blitt informert av ambassaden eller andre amerikanske myndigheter om ambassadens SDU. PST kan heller ikke se å ha gitt noen form for godkjenning til SDU eller den type virksomhet som TV 2 Nyhetene påstår at ambassaden skal ha bedrevet.

PST er kjent med at tidligere ansatte i PST har blitt tilsatt hos ambassaden, men legger til grunn at tidligere ansatte ikke formidler sikkerhetsgradert eller øvrig taushetsbelagt informasjon de kjenner fra PST til en tredjepart. Dette legges også til grunn at de når arbeidsforholdet opphører, ikke søker å innhente ny informasjon fra PST eller at ansatte i PST gir slik informasjon.”

For å kort oppsummere, vil jeg for det første vise til at verken PST, POD, Oslo politidistrikt eller Kripos har oppfattet at det har vært ulovligheter knyttet til det amerikanske sikkerhetsarbeidet, selv om det i perioden blant annet har vært reist spørsmål om arbeidet ved enkelte anledninger er i ytterkant og fremstår som uønsket. For det andre har verken Kripos, Oslo politidistrikt eller PST etter undersøkelser funnet indikasjoner på at det er begått brudd på taushetsplikten eller utlevert informasjon som ikke skulle vært utlevert, men det presiseres at dette ikke kan utelukkes. For øvrig viser jeg til at det er igangsatt etterforskning med sikte på å avdekke eventuelle straffbare forhold.

Aktuelle undersøkelser

Justisdepartementet har i sakens anledning mottatt opplysninger uavhengig av redegjørelsene fra underlagte ledd. Dette omhandlet en brannutrykning som forøvrig er kjent gjennom omtale på NRK i dag. Opplysningene ble vurdert å kunne være av betydning for etterforskningen. Opplysningene ble derfor videreformidlet til politiet via Riksadvokaten.

Jeg viser også til at Oslo politidistrikt den 12. november 2010 ble anmodet av Justisdepartementet om å undersøke påstander om at en ansatt i politidistriktet samtidig skal ha vært tilsatt ved den aktuelle observasjonsenheten ved den amerikanske ambassaden, slik det fremkom i media den 11. november 2010. I brev av 12. november 2010 opplyser Oslo politidistrikt at dette kan dreie seg om tre sivilt tilsatte. Oslo politidistrikt har ikke avsluttet vurderingen av disse forholdene, og behandlingen her vil fortsette. Oslo politidistrikt har også oversendt informasjonen til Østfold politidistrikt den 10. november, dvs. før saken ble omtalt i media. Det gjenstår derfor undersøkelser rundt dette. Det gjenstår også å se hvilken betydning dette har, men jeg er ikke forundret over at dette vekker oppmerksomhet.

Som svar på Utenriksdepartementets anmodning den 3. november 2010 har amerikanske myndigheter den 13. november 2010 gitt informasjon om koordinering mellom SDU og norske politimyndigheter. Jeg velger å redegjøre for denne henvendelsen samlet da den ble avgitt i tid etter at Politidirektoratet og Politiets sikkerhetstjeneste avga sine redegjørelser til departementet 11. november. Det ble da nødvendig å rette nye henvendelser til disse da amerikanerne oppga datoer og hendelser som ikke er omtalt i redegjørelsene fra 11. november.

Informasjon fra amerikanerne:

I instruks fra det amerikanske Utenriksdepartementet til amerikanske ambassader over hele verden om å iverksette SDU-programmet ble ambassadene anmodet om å

koordinere med vertslandenes myndigheter. I et brev fra sikkerhetsansvarlig ved den amerikanske ambassaden (Regional Security Officer – RSO) datert 5. mai 2000 skal ambassaden ha informert om den planlagte etableringen av en SDU. Brevet var stilet til to navngitte tjenestemenn ved Oslo politidistrikt og POT. Ved brevet ble det formidlet en invitasjon om å sende en representant for sine respektive avdelinger for å overvære en opplæringssesjon for SDU personell for å danne seg et bilde av treningsopplegget. Videre i 2000 hadde ambassadens sikkerhetsansvarlig (RSO) og lederen for SDU et møte med politidirektør Killengreen.

Sent i 2001 eller tidlig i 2002 besøkte sjefen for det amerikanerne betegner som ”politiets etterretningsenhet” og to andre polititjenestemenn SDU-kontoret for å diskutere samordning mellom norsk politi og SDU. Uformelle retningslinjer så vel som formelle rutiner for et nært samarbeid mellom norsk politi og SDU ble etablert.

I 2002 ble et medlem av SDU innkalt av norsk politi for å identifisere en person mistenkt for å ha drevet overvåking av den amerikanske ambassaden. Ved en annen anledning, også i 2002, informerte SDU norsk politi og Oslopolitiet om registrert overvåkingsaktivitet rettet mot ambassaden, hvorpå Oslo-politiet identifiserte de involverte personer som diplomater ansatt ved et tredjelandts ambassade.

I 2003 ble det etablert et formelt system som gjorde SDU i stand til direkte å kunne kontakte operasjonslederen ved Oslopolitets kommandosentral. SDU har gjennom flere år hatt ti eller flere slike direkte samtaler årlig.

I 2004 ble to mistenkelige individer observert en rekke ganger rundt ambassaden. SDU informerte operasjonsleder ved Oslopolitiet, som sendte en patruljebil som undersøkte saken og tok opp forklaring fra de to.

I 2007 møtte SDU-koordinatoren politidirektøren i forbindelse med forberedelsene av den amerikanske utenriksministerens besøk til Oslo. Under besøket ble SDU

oppmerksom på en gruppe mennesker i nærheten av den amerikanske ambassaden og samarbeidet med norsk politi om observasjon av disse. SDU overleverte deretter resultatene av sine observasjoner til norsk politi.

I begynnelsen av januar 2010, som en oppfølging av at SDU personell hadde rapportert om mulig spaningsaktivitet rettet mot dem, snakket ambassadens sikkerhetsansvarlige (RSO) med norsk politi/Oslo-politiet. Norsk politi bekreftet at det var en norsk reporter som sto bak hendelsen. I løpet av den påfølgende samtalen ga både PST og Oslopolitiet uttrykk for at de forsto hva SDU var, hva SDU personell drev på med og hvor SDU-kontoret var lokalisert.

Justisdepartementet forela ovennevnte informasjon fra amerikansk side for POD, PST og Oslo politidistrikt. I tidligere redegjørelse fra politidirektør Killengreen av 11. november fremgår at hun hadde et møte i 2000 med sikkerhetspersonell fra ambassaden, men da som politimester i Oslo. Møtet er datert til 10. april. I hennes redegjørelse fremgår at det ikke ble gitt opplysninger om en spesiell vaktenhets ved ambassaden, men det ble i møtet fremholdt at ambassaden var bekymret for egen sikkerhet.

PST og Oslo politidistrikts tilbakemeldinger er at man i hovedsak tiltrer amerikanske myndigheters beskrivelse av den kontakt som har vært mellom amerikanske og norske myndigheter.

Både PST og Oslo politidistrikt opplyser imidlertid i sine respektive svarbrev av 15. november 2010 at man ikke er kjent med det omtalte brevet av 5. mai 2000. Jeg registrerer derfor at brevet ikke er bekreftet mottatt verken i Oslo politidistrikt eller i POT. Justisdepartementet har imidlertid 16 november mottatt kopi av brevet fra amerikanske myndigheter via Utenriksdepartementet.

PST bekrefter at representanter fra POTs spaningsseksjon besøkte den sivile vaktstyrkens kontor i 2001 eller 2002 som ledd i sitt ordinære arbeid med ambassadesikkerhet. Det er imidlertid ikke opplyst om dette kontoret var plassert i eller utenfor ambassaden.

Når det gjelder de omtalte samtaler i 2010 opplyser PST at det ble fortalt at ambassaden driver observasjonsvirksomhet i ambassadens nærområde. PST ble ikke fortalt hvilke oppgaver de norske sikkerhetsvaktene utfører. Oslo politidistrikt opplyser til dette punkt at kunnskap om SDU ikke var tema i dette møtet.

Jeg har for øvrig merket meg at Oslo politidistrikt avslutningsvis skriver følgende, jeg siterer: *"Ambassadens redegjørelse synliggjør (imidlertid) at implementeringen av SD-programmet har liten konkret forankring, men baserer seg på mulige krav og ulike indikasjoner på et relativt lavt nivå i forvaltningen. Etter vår oppfatning ville en regulær håndtering av et slikt konsept mest naturlig hørt hjemme på et høyere nivå, og også på politisk nivå."*

5. Vurderinger og tiltak

President,

Oppsummeringsvis vil jeg inndele de temaer jeg har redegjort for i 9 hovedspørsmål:

1. For det første; kreves det tillatelse for etablering av en sikkerhetsenhet ved ambassaden? Svaret på dette er nei, og det er det heller ikke gitt særskilt tillatelse til.
2. For det andre; kan en slik enhet bedrive observasjon, nedtegne informasjon og ta bilder? Svaret på dette er ja.
3. For det tredje; kreves det tillatelse for å etablere en database ved en ambassade? Svaret er nei.

4. For det fjerde; kan lovlig innhentet informasjon registreres i en slik database i en ambassade? Svaret er ja.

5. For det femte; må en vaktenehet kun ha lokaler innenfor ambassadens område? Svaret er nei.

6. For det sjette; har USA noen gang orientert Justisdepartementet, Forsvarsdepartementet eller Utenriksdepartementet om sikkerhetsenhetens etablering og virksomhet? Svaret er nei. Amerikanerne har heller ikke oppgitt dette.

7. For det syvende; Har øvrige norske myndigheter vært kjent med at ambassaden har drevet observasjoner og registrering knyttet til ambassadens sikkerhet? Svaret er ja – dette har vært kjent gjennom kontakt mellom politimyndighetene og ambassaden.

8. For det åttende; har det fremkommet opplysninger som tilsier at det har vært brudd på taushetsplikten fra tjenestemenn i politiet? Påtalemyndigheten vurderer fortløpende om det skal iverksettes etterforskning av dette i regi av Spesialenheten for politisaker.

9. For det niende; har det fremkommet opplysninger som tilsier at personell tilknyttet sikkerhetsenheten har gått utover den alminnelige handlefriheten? Det har fremkommet beskrivelse av enkeltepisoder hvor dette spørsmålet kan reises, men det er det opp til den pågående etterforskningen å ta stilling til.

Jeg vil legge til at utgangspunktet må være meget klart. Norske myndigheter har ansvaret for den ytre sikkerheten av ambassader.

Dessuten vil jeg legge til at dersom ambassader ønsker å iverksette sikkerhetstiltak utover indre sikkerhet, må dette kommuniseres til norske myndigheter gjennom diplomatiske kanaler.

Jeg finner grunn til å informere Stortinget om at jeg både vil vurdere behov for og igangsette en rekke tiltak både alene og i samråd med andre ministre.

1. Da jeg som justisminister ikke hadde kunnskap om dette saksforholdet før det ble varslet om at media ville lage en sak på det, finner jeg derfor grunn til å gjennomgå informasjons- og varslingsplikten fra POD og PST til Justisdepartementet for å vurdere om det er grunnlag for å skjerpe inn denne plikten. I denne forbindelse vil jeg også se på de rutiner som i dag gjelder for direkte kontakt mellom underliggende etater av Justisdepartementet og øvrige departementer.

La det være helt klart - jeg forventer at irregulær praksis blir rapportert til overordnet myndighet. Med det legger jeg også til grunn at politiske myndigheter blir orientert.

2. Det er på det rene at kommunikasjon mellom norske myndigheter og fremmed staters representasjoner i mange sammenhenger har foregått på et praktisk og operativt nivå. Det er behov for en større grad av formalisering og rutiner for rapportering for denne aktiviteten. Jeg vil derfor i samråd med utenriksministeren sørge for at det gis retningslinjer for å sikre dette.

Mangel på slike retningslinjer har gjennom denne redegjørelsen og den prosessen som har vært gjennomført for å klarlegge aktivitet, klart vist et slikt behov.

3. Utenriksdepartementet vil i sin regulære kontakt med fremmede staters representasjoner gjenta kravet om at ambassadenes personell respekterer norsk rett i samsvar med Wien-konvensjonen.
4. Utenriksministeren vil sammen med justisministeren ta initiativ til at de berørte departementer og etater har et oppfølgingsmøte med den amerikanske ambassaden for å klargjøre rammene for sikkerhetsstyrkens oppgaver utenfor ambassadens område.

5. Jeg ser et behov for å se på mulige karantenebestemmelser for enkelte yrkesgrupper. Moderniseringsdepartementet utarbeidet i 2005 "retningslinjer for karantene og saksforbud for embets- og tjenestemenn ved overgang til ny stilling". Dagens regelverk tillater karantene i seks måneder og saksforbud i ytterligere seks måneder. Det er ikke i dag utarbeidet egne karantenebestemmelser for ansatte i politiet.

Bruk av karantene reiser mange vanskelig problemstillinger. Vurderinger av å bruke informasjon/erfaring inn i en annen jobb som kan være uheldig/ikke ønsket i samfunnet opp mot yrkesforbudsproblematikk.

Jeg har allerede tatt problemstillingen opp med Forsvarsdepartementet, som har tilsvarende problemstillinger opp mot sitt personell, og vi er enige i at det bør igangsettes et arbeid for å se nærmere på dette.

6. Moderniseringsdepartementet har utarbeidet etiske retningslinjer for statsansatte av 7. september 2005. I tillegg har Politidirektoratet utarbeidet en egen etikkveileder for politi- og lensmannsetaten. Den er ment å være et hjelpemiddel for det enkelte politidistrikt og særorgan i sin utførelse av arbeidet. Men på tross av dette finner jeg behov for å vurdere om det er grunnlag for å tydeliggjøre de etiske retningslinjer for polititjenestemenn, og da særlig opp mot kontakten med tidligere ansatte i politiet.
7. Etter at saken er ferdig etterforsket og påtalemessig behandlet vil jeg, eventuelt i samråd med utenriksministeren, vurdere om det foreligger behov for å iverksette ytterligere tiltak.

